

אסטרטגיה לביטחון לאומי

השלום הוא מרכיב מרכזי באסטרטגיית הביטחון של ישראל, והוא כולל שלושה שלבים: שלב ההסכמים הדו-צדדיים, שלב ההסכמים הרב-צדדיים ושלב הבריתות האזוריות. אנו מצויים בראשיתו של השלב הראשון – בעקבות השלום שהושג עם מצרים ועם ירדן – אך כל התקדמות נוספת תלויה בפתרון הבעיה הפלסטינית

האלוף (מיל') אברהם טמיר

נטול סיכונים, ודרושים עבורו שסתומי ביטחון. שסתום אחד הינו פיתוח צבא ותשתית לביטחון לאומי על בסיס מתארי המלחמה החמורים ביותר למדינת ישראל, שהם מתקפת פתע של כל צבאות ערב נגד מדינת ישראל והפעלת חימוש להשמדה המונית (כימי, ביולוגי וגרעיני) נגד מרכזי הקיום שלה. פיתוח זה איפשר עד היום לצה"ל להבטיח עליונות איכותית על פני כל צבאות ערב ואמינות הרתעה להגנת הקיום.

שסתומי ביטחון נוספים נקבעו כחלק מהתהליכים לשלום בדמות הסדרים (מדיניים, צבאיים וכלכליים), האמורים להקנות ביטחון ברי-קיימא. מהבחינה הזאת אנו עדים מאז 1974 להצטברות מכנה משותף ערבי-ישראלי של העדפת סיכויי שלום על פני סיכויי מלחמה – באמצעות פשרה אידיאולוגית וטריטוריאלית בין שורשי סכסוכים עתיקי יומין לבין תבונה מדינית להשגת שלום.

"הפרדות" היסטוריות הושגו עד כה על בסיס החלטת מועצת הביטחון 242, שקבעה קו התחלה לפשרה

בר בדרך להגשמת יעדים לאומיים – כדי למנוע מחדלים שמקורם בקונספציות פוליטיות או צבאיות, כפי שבאו לידי ביטוי במלחמת יום הכיפורים ב-1973, במלחמת לבנון מ-1983 ועד 2000 ובביצוע הסכמי אוסלו.

דרושה בחינה של לקחי ההיסטוריה כדי להעריך את משקלה של מדיניות הביטחון הלאומי בפיתוח צה"ל להגנת קיום ישראל; בהקמת תשתית לביטחון לאומי ובפתיחת דלת לשלום גם תוך מלחמה. בחינת לקחי המדיניות יכולה להוכיח כי מצד אחד נעו החלטות גורליות במסלולי קונספציות פוליטיות הרות מחדלים, אולם מצד אחר הוכנה תשתית כוחות, שהודות לה הובסו צבאות ערב במלחמות שכפו על ישראל. אם נוסיף לכך את משקלה של יכולת ההרתעה של ישראל מפני סיכון קיומה, נוכל להבין מדוע נגוזו תקוותיהם של המשטרים הערביים לחסל את קיומה של ישראל או להצר את גבולותיה באמצעות מלחמה וטרור, והם העדיפו בלית ברירה פתרון מדיני לסכסוך עם ישראל על פני הפתרון המלחמתי.

אולם גם פתרון מדיני אינו מצב

מאז הקמתה של ישראל, תוך כדי מלחמת קיום, מתאפיינת מדיניות הביטחון הלאומי של ממשלותיה באסטרטגיה רב-תחומית (הנוקטת אמצעים מדיניים, צבאיים וכלכליים) לשם הגנה על קיומה של ישראל כמדינת הלאום היהודי.

אסטרטגיה למדיניות ביטחון לאומי צריכה להתבסס על תחזיות רב-שנתיות בתחומי הסיכונים לקיום ולביטחון (הצבאיים, הכלכליים, הדמוגרפיים) ועל סיכויי השלום.

למדנו די והותר על ההשפעה שיש לתקופות של חוסר ודאות ושל תמונת מצב עמומה על דרך קבלתן של החלטות גורליות, כגון יציאה למלחמה או פתיחת מהלכים לשלום.

לכן דרושים "שסתומי ביטחון" – שמקורם בחשיבה בין-תחומית ובקביעת קשרי גומלין בין תקופות מע-

טריטוריאליה על בסיס הגבולות שהיו לפני מלחמת ששת הימים. עתה כבר באו לידי ביטוי, כפי שהתברר ממהלך המשא-ומתן עד כה – אובדן תקוות במדינות ערב להצרת גבולות ישראל עד לתוכנית החלוקה של האו"ם משנת 1947 ואובדן תקוות בישראל לשינוי גבולות שבינת הנשק מ-1949 בצורה מהותית בכל הגזרות (בסיני – עד קו אל-עריש-ראס-מוחמד, כל שטחי יו"ש ועזה וכל הגולן).

מתהליך השלום עד כה גם למדנו שעבור השגת שלום, שיקנה ביטחון בר-קיימא, דרושות שלוש תקופות מעבר: **תקופת המעבר הראשונה** – עבור השגת הסכמי שלום דו-צדדיים וביצועם כלשונם וכרוחם, תוך הסתייעות בכוחות בין-לאומיים מוסכמים לפיקוח ולבקרה. אנו מצויים בעיצומה של התקופה הזאת ביחסינו עם מצרים ועם ירדן. הסכמי השלום בין ישראל לבין שתי המדינות הערביות האלה מעוגנים בגבולות הבין-לאומיים מתקופת המנדט הבריטי.

תקופת המעבר השנייה – לצבירת ביטחון בר-קיימא באמצעות הסדרים רב-צדדיים לשיתוף פעולה ולביטחון. לתקופה הזאת טרם נכנסו הצדדים לשלום.

תקופת המעבר השלישית – לצבירת ביטחון עולמי עבור הסרת סיכונים לקיום מדינות באמצעות קשרי גומלין בין מערכות עולמיות ואזוריות לשיתוף פעולה ולביטחון. אלה תקוות עתידיות שטרם הוגשמו, ולכן דרושה לישראל יכולת הגנה עצמית בעולם שבו תשרור אי-ודאות לגורלו.

באשר לתהליך שלום עם סוריה, עוד קיימים פערי עמדות באשר למרחק הגבול ממיימי הכינרת והירדן הגלילי ובאשר לקשר בין ביטחון השלום עם סוריה לבין הסיכונים מהשתלבותה בחזית מזרחית (עם עיראק ועם איראן) טעונת נשק להשמדה המונית המשוגר בטילים לעבר מרכזי הקיום של ישראל. תהליך רב-שנים של משא-ומתן להשגת סטטוס מדיני קבוע באזורי יו"ש ועזה לא השיג עדיין הסדרי קבע או הסדרי ביניים עם אש"ף שיקדמו ביטחון ואפילו לא הפסקת לוחמת התשה פלסטינית (הסתה גזענית, טרור ואש), שנועדה לכפות תנאים על ישראל.

"גולת כותרת" בהתפתחויות האלה הייתה ההתניה שהתנה ערפאת: שלום רק תמורת זכות השיבה לישראל של פליטי 1948. במקביל הוא ליבה מלחמת התשה נגד ישראל. כל זאת בעוד ראש הממשלה ברק מציג נכונות לפשרה טריטוריאליה מרחיקת לכת, והנשיא קלינטון יוצא בהצהרה (לאחר כישלונה של ועידת קמפ-דיוויד) שכוללת

בחינת לקחי המדיניות יכולה להוכיח כי מצד אחד נעו החלטות גורליות במסלולי קונספציות פוליטיות הרות מחדלים, אולם מצד אחר הוכנה תשתית כוחות, שהודות לה הובסו צבאות ערב במלחמות שכפו על ישראל

עקרונות לחלוקת יו"ש – כולל מרחב ירושלים.

ממשלת האחדות הלאומית הרחבה של שרון, שעלתה בגלל העדפת רוב העם את החזרת הביטחון לאור התערערות הציפיות לשלום, נאבקה עתה להפסקת פעולות איבה כתנאי לחידוש המשא-ומתן לשלום.

אולם בשנתיים שנותרו עד לבחירות הכלליות לכנסת דרושה גם יוזמה חדשה, שלא תחזור לדרכי שלום שכבר קרסו בגלל חוסר קרקע פורייה להסדרי קבע. דרך השלום חייבת להיות דרך חדשה, שתכלול קשרי גומלין בין מסלול הסדרי קבע לבין מסלול הסדרי קבע עד שתוכשר הקרקע להשלמת הסדרי הקבע.

המרכיבים המרכזיים של הסדרי הקבע צריכים להיות:

- הסכם שלום בר-קיימא בין ישראל לבין מדינה פלסטינית.
- כפיפות הסכם השלום להסדרי ביטחון בני-קיימא מפני סיכונים שמקורם במדינה הפלסטינית ובקשרי החוץ שלה.

● פתרון בעיית הפליטים הפלסטינים באמצעות פרויקט עולמי לשיקום במדינות ערב – במיוחד בירדן

ובפלסטיין (משמע, אין יותר פתרון של זכות שיבה לשטחי ישראל).

מסלול הסדרי הביניים ייועד להכשרת הקרקע עבור מעבר מגבול ביניים להפרדה לאומית לעבר גבול קבע בין-לאומי.

תבונה אסטרטגית (מדינית, צבאית וכלכלית) תידרש לפשרה אידיאולוגית וטריטוריאליה עבור מיקום "גבול ההפרדה הלאומית" וקביעת היקף השטח שיהיה בשלטונו של כל צד להסכם, עד שייקבע הגבול הבין-לאומי הקבוע.

ההתפשרות צריכה לקחת בחשבון את הפער הבלתי ניתן לגישור – עדיין – בין עמדות הצדדים ביחס להיקף השטח שצריך להיות בשלטונם על בסיס גבול ההפרדה הבין-לאומית. עמדת ישראל נעה עתה בין תוכניות ראשי הממשלה שרון ורביץ לשלטון ישראלי ב-50% משטחי יו"ש נוסף על שלטון בגושי קטיף וארז; דרך עקרונות תוכנית אלון (שגם הוא התייחס אליה כתוכנית לתקופת מעבר ארוכת טווח), המדברת על שלטון ב-30% מיו"ש; וכלה ברעיונות לשלטון ישראלי על 20% מיו"ש.

כל העמדות הישראליות מדברות על ירושלים מאוחדת כבירת ישראל. ערפאת דורש לא פחות מ-90% מיו"ש, כולל מזרח ירושלים, וכל חבל עזה, דהיינו פינוי גושי קטיף וארז.

אפשר להניח שפשרה תעוגן בשלושה שלבי יסוד: שניים לגבולות הפרדה, שמיקום כל אחד מהם ייקבע לפני ביצוע השלב. שלב היסוד השלישי יכלול היערכות בגבול קבע, שמיקומו ייקבע בתקופת השלב השלישי.

לכל שלב יסוד תיקבע תקופת זמן להפקת ביטחון ממנו, עד כדי יכולת לעבור לשלב היסוד הבא.

מסגרת לביטחון ולשיתוף פעולה, שבה ישתלבו ישראל, ירדן ומדינה פלסטינית, יכולה להקנות עומק דמוגרפי לשיקום פליטי 1948 בירדן ובפלסטיין וכן ניהול בין-לאומי של מקומות קדושים משותפים בירושלים ובחברון, של מקורות מים משותפים ושל אתרי ביטחון משותפים בעידן של שלום.

